

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı:1969/52

Karar sayısı:1972/21

Karar günü:4/5/1972

Resmî Gazete tarih/sayı:23.1.1973/14426

İptal dâvası açan : İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlüğü.

Dâvanın konusu : 22/5/1969 günlü, 1184 sayılı (Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri) Kanununun tümünün Anayasa'nın 120 nci maddesine aykırılığı nedeni ile iptali istenmiştir.

B- İPTALİ İSTENEN YASA METNİ:

Bu metin çok uzun olması dolayısıyla yalnızca bir kuralının veya tümünün iptali öngörülen maddeler buraya alınmıştır. (22/5/1969 günlü, 1184 sayılı Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Kanunu -Düstur 5. Tertip, Cilt 8/2, sayfa 2139 ve sonrası - Resmî Gazete 3/6/1969 günlü, 13213 sayılı) :

"Madde 1- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Mühendis, Mimar, Yüksek Mühendis ve Yüksek Mimar yetiştiren, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı, bilimsel özerkliği olan yüksek dereceli öğretim ve araştırma kurumlarıdır.

Mühendis ve Mimarlık bölümlerinin öğretim süresi en az dört yıl, tamamen denk programlarla geceleri öğretim yapan bölümlerinin süresi ise en az 5 yıldır.

Yönetmeliğe göre belirli şartları yerine getirmiş Mühendis veya Mimarları Yüksek Mühendis ve Yüksek Mimar seviyesine çıkaracak olan bölümlerin öğretim süresi ise en az bir yıldır.

Madde 2- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri, mühendislik ve mimarlık mesleklerinde ve bu mesleklerle ilgili konularda öğretim ve araştırma yapan Makina, Elektrik, inşaat, Mimarlık v.b. bölümlerden, enstitü ve bilimsel kuruluşlardan teşekkül eder. Bu teşekküllerin kurulması, kaldırılması, değiştirilmesi malî yönden Maliye Bakanlığı ile mutabık kalındıktan sonra yönetim esastan doğrudan doğruya Akademi Yönetim Kumrunun teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır.

Madde 7- Bölüm başkanı, bölüm genel kurulunca ve üye tamsayısının en az üçte iki çoğunluğu ile yapacağı toplantıda bölüm profesörleri arasından salt çoğunlukla iki yıl için seçilir ve Millî Eğitim Bakanlığınca atanır.

Bölüm başkanı, arka arkaya ancak üç defa seçilir. Bölüm başkanının görevleri şunlardır :

a) Bölüm genel kurulu, bölüm profesörler kurulu ve bölüm yönetim kurulunu toplantıya çağırarak, başkanlık etmek ve bu kurullarda alınan kararları gereğine göre uygulamak veya yürütmek,

b) Yönetmeliklerin bölümlere verdiği yönetim ve öğretim işlerini yürütmek.

Bölüm başkanı görevi Hasında bulunamayacağı zamanlar içinde yönetim kurulu üyelerinden bir profesörü vekil bırakılır.

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

Madde 11- Akademi Başkanı, akademi genel kurulu tarafından, akademinin aylıklı profesörleri arasından üç yıl için salt çoğunlukla seçilir ve Millî Eğitim Bakanınca atanır. Süresi dolan Akademi Başkanı bir defa daha seçilebilir.

Başkan akademiyi temsil eder. Başkanın görevleri şunlardır :

- a) Akademi genel kuruluna ve akademi yönetim kuruluna başkanlık etmek ve bu kurulların kararlarını uygulamak,
- b) Akademinin yönetimle ilgili her türlü işlerini görmek,
- c) Akademi yönetim kurulunca uygun görülen kanun tekliflerini tüzük ve yönetmeliklerle bu kurul tarafından karara bağlanan şekliyle bütçe, kadro, tayin, terfi, izin, disiplin ve ödenekle ilgili hususları Millî Eğitim Bakanının onayına sunmak.

Başkan bütün bölümler üzerinde genel denetleme yetkisine sahiptir. Bu kanunda belirtilen görev ve yetkilerin kullanılmasını ve böylece Akademinin yönetim, öğretim, eğitim, inceleme ve araştırma işlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlar. Başkan işi başında bulunmadığı zaman bölüm başkanlarından birini vekil bırakır.

Madde 12- (Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademiler arası Kurul) her Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinin Başkanı ve bölüm başkanları ile her akademinin genel kurulunun kendi üyeleri arasından iki yıl için üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçeceği birer profesörden kurulur. Bu kurula Millî Eğitim Bakanı veya Bakanın kurul üyeleri arasından seçeceği kimse başkanlık eder. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul toplantılarına Millî Eğitim Bakanının teknik öğretimi idare eden Müsteşarı, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı veya görevlendireceği bir üye tabii üye olarak katılır. Ayrıca meslek kademeleri arasındaki ahengin temini bakımından benzeri meslek formasyonunu veren kurumlar ile tüzel kişiliği haiz Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine dahil odalardan gereği kadar temsilci, istişare maksadıyla toplantıya davet edilebilir.

(Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul) yılda en az bir defa olmak üzere, Millî Eğitim Bakanının çağrısı ile uygun göreceği yerde toplanır. Ayrıca, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Başkanlarının çoğunluğunun teklifi üzerine kurul, onbeş gün içinde Millî Eğitim Bakanı tarafından olağanüstü toplantıya çağrılır. Bu kurulun raportörlüğü, toplantının yapıldığı yerdeki Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisinin bölüm başkanlarından biri tarafından yapılır.

(Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul) un görevleri şunlardır :

- a) Mühendislik ve mimarlık mesleklerine ait öğretim ve araştırma metotlarının memleket gerçeklerine göre gelişmesine imkân verecek konuları inceler ve bu akademilerin çalışmalarında uygulanmak üzere gerekli kararlar alır.
- b) Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri ile ilgili muadelet meseleleri, diploma dereceleri, ihtisas çalışmaları hakkında incelemeler yaparak mütalâasını Millî Eğitim Bakanlığına bildirir.
- c) Yeniden açılacak veya müstakil faaliyete devam edebilecek Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri hakkında mütalâasını bildirir ve Millî Eğitim Bakanına bu müesseselerde ilk olarak görev alacak öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında teklifler yapar.

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

d) Muhtelif Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinin öğretim ve eğitim çalışmaları arasında koordinasyonu sağlayacak tedbirleri inceler ve karara bağlar.

e) Öğretim üyelerinin akademik unvanı ve disiplin işleri ile ilgili olmak üzere yapacakları müracaatları inceleyerek kesin karara bağlar.

f) Millî Eğitim Bakanlığınca gönderilecek konular üzerinde gerekli incelemeleri yaparak mütalâasını bildirir.

Madde 20- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri profesör ve doçentlerinin münhal kadrolara tayinleri, bölüm profesörler kuruluna dahil profesörlerin seçmesi ve Akademi Yönetim Kurulunun tekliti üzerine Millî Eğitim Bakanlığınca yapılır.

Madde 21- Sözleşme ile Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinde görevlendirilecek yabancı profesörler ve yabancı uzmanlar bölüm profesörler kurulunun teklifi ve Akademi Yönetim Kurulunun kararı ve Millî Eğitim Bakanlığının onamı ile tayin olunurlar. Sözleşme sürelerinin bitmesi ile veya başka sebeplerle görevlerine son verilmesi de aynı usule bağlıdır. Sözleşmeli profesörler, öğretim görevlilerinin icrası bakımından, aylıklı profesörler için konulmuş olan hükümlere tabidirler. Ancak bunlar, enstitü müdürlüğü ve laboratuvar şefliği dışında idarî görev alamazlar ve yönetim kurullarına giremezler.

Madde 23- Öğretim görevlileri : Doçenti bulunmayan dersleri okutmak için kendi uzmanlık dallarındaki çalışma ve eserleriyle tanınmış kimseler (Öğretim görevlisi) unvanı ile görevlendirilebilirler. Öğretim görevlileri, bölüm ve akademi yönetim kurullarının teklifi ve Akademi Başkanının inhası ile Millî Eğitim Bakanlığınca genel hükümlere göre tayin olunurlar. Bunların görevlerine son verilmesi de tayinlerindeki usule bağlıdır.

Madde 24- Okutmanlar : Yabancı dil dersi öğretimi ile görevlendirilecek okutmanların tayinleri bölüm ve akademi yönetim kurullarının teklifi ve akademi başkanının inhası üzerine, münhal öğretim görevlisi kadrolarından biri karşılık gösterilmek suretiyle Millî Eğitim Bakanlığınca genel hükümlere göre yapılır.

Madde 28- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri profesörleri ve doçentlerinden isteyenler, 27 nci maddede belirtilen tazminatı almamak ve haftada 10 saati aşmamak şartıyla, mesleklerine uygun olan serbest işleri yapabilirler. Ancak, Devlet mühendislik ve mimarlık akademileri profesör ve doçentlerinin üniversitelerle benzeri yüksek okullar ve kendi akademilerinde; üniversite ve benzeri yüksek okullar profesör ve doçentlerinin de Devlet mühendislik ve mimarlık akademisinde; erinde, haftada 10 saati aşmamak üzere 3656 sayılı Kanunun 18 inci maddesi esasları dahilinde görev almaları halinde, bu görevlerinden dolayı maaş veya ücret almaları, esas görevlerine ait tazminatlarına hâle getirmez.

Devlet mühendislik ve mimarlık akademileri profesörler ve doçentleri, Öğretim görevlileri, uzmanlar ve asistanlara bu kanun yürürlüğe girdiği tarihte (İstanbul, İzmir, Ankara hariç) yeni açılmış ve açılacak herhangi bir Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisinde geçici olarak görevlendirilenlere bu görevlerinin devamınca her ay her türlü istihkaklarından ayrı olarak brüt maaşlarının % 50 ilâ % 100 ü nisbetinde ek ödenek verilir. Bu ödenekler hakkında 28 Şubat 1958 tarihli ve 7244 sayılı Kanunun 3 üncü caddesi hükmü uygulanmaz. Bu ödenekler ay sonlarında verilir. Ödenek nispetleri Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirtilir.

Madde 34- Akademi başkanları ve bölüm başkanları hakkındaki disiplin cezaları Millî Eğitim Bakanı tarafından verilir.

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

Madde 36- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevleri dolayısıyla veya görevlerini yapma sırasında işledikleri suçlardan dolayı "Memurin Muhakemat Kanununun gerektirdiği ilk soruşturma akademi başkanın öğretim üyelerinden tayin edeceği bir veya üç muhakkik taraflardan yapılır. Başkanlar hakkında yapılacak soruşturma muhakkiklerini Millî Eğitim Bakanı tayin eder. Bu husustaki fezleke, Millî Eğitim Bakanın tarafından Danıştay'a gönderilir. Yargılamanın gerekliliğine veya gereksizliğine Danıştay ilgili dairesince karar verilir. Bu kararlara ilgililer veya Millî Eğitim Bakanın tarafından yapılacak itirazlar, Danıştay Genel Kurulunca incelenerek son karara bağlanır.

Madde 44- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri öğretim heyeti bilimsel çalışmalar, araştırmalar veya dersleri ile ilgili araçların seçim ve temini maksadiyle memleket içi ve dışında gereken inceleme gezilerini yapmak gibi bilim ve meslek hizmetleri için Bölüm Profesörler Kurulunun karar Akademi Yönetim Kurulunun teklifi ve Millî Eğitim Bakanlığının tasvibiyle bağlı oldukları Akademilerin dışında geçici olarak görevlendirilebilirler. Bu yolda görevlendirilenler aylıklarını kendi akademilerinden almakla beraber başka yerlere gönderilmişlerse geçici görev yolluklarını, akademi hesabına gönderildikleri takdirde kendi akademilerinden başka daire ve idarelerce istenmişlerse o daire ve idarelerden alırlar. Akademi hesabına memleket dışına gönderilmeleri halinde kendilerine verilecek yolluklar hakiki yol masrafları ödenmek ve gündelikleri bu konudaki dış seyahatler kararnamesine uygun olarak Akademi Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Millî Eğitim Bakanlığınca belirtilir. Çalışmalarının gerektirdiği her çeşit idarî ve teknik harcamalar ilgili bulunduğu bütçeden ödenir.

Bu hükümler bu kanunun 27 ve 28 inci maddelerinde belirtilen görevliler hakkında da uygulanır. Akademi öğretim üyesi ve yardımcı üyelerinden herhangi birini üyenin kendi isteği ve ilgili bölüm profesörler kurulunun karar ve teklifi ile başka akademi öğretim hizmetlerinden iki yılı aşmamak şartı ve kendi kadrosu ile naklederek görevlendirmeye akademi yönetim kurulunun mütalâası alınmak suretiyle Millî Eğitim Bakanı yetkilidir.

Madde 46- Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri öğretim üyelerinin öğretim yardımcılarının, okul memur ve hizmetlilerinin izinleri gerektiğinde ilgili bölümlerin de mütalâaları gözönünde tutularak Akademi başkanlıklarınca, başkanların izinleri ise Millî Eğitim Bakanlığınca verilir.

Madde 50- Yeni açılacak veya henüz gelişmemiş Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinin yönetimleri, müstakil çalışabilecek hale gelinceye kadar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından mevcut akademilerden birine verilir. Bu gibi akademilerin müstakil çalışmaya başlamaları ancak her bölümünde en az 3 profesörün bulunması ve Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademiler arası Kurulun bu hususu kararlaştırması ve bu kararın Millî Eğitim Bakanlığınca onanması ile olur.

Madde 54- Bu kanunun öngördüğü yeniden hazırlanacak tüzük yönetmelik ve Akademilerarası Kurul kararları Millî Eğitim Bakanlığınca tetkik ve tasdik edildikten sonra yürürlüğe girer."

C- DAYANILAN ANAYASA KURALLARI :

(Anayasanın 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değişik 120 nci maddesi):

"Madde 120- Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir, üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kavuşturulmasına engel olamaz.

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel kanuna göre kutulun Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversiteler arasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması öğrenim ve öğretimi hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir.

Üniversitelerin bütçeleri, genel ve katma bütçelerinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve Öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararım hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir."

Ç - İLK İNCELEME

1) Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15 inci maddesi uyarınca, Lûtfi Ömerbaş, Feyzullah Uslu, A. Şeref Hocaoğlu, Fazlı Öztan, Celalettin Kuralmen, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Avni Givda, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Mustafa Karaoğlu ve Muhittin Gürün'ün katılmalarıyla yapılan 30/9/1969 günlü ilk inceleme toplantısında davacı üniversitenin vekili olarak dâvayı açmış bulunan avukatla ilgili vekâletnamede vekil etme kaydı bulunmadığından geçerli sayılmıyacağına ve usulünce düzenlenmiş vakâletname gönderilmek üzere davacı üniversiteye otuz gün süre verilmesine ve 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 26 ncı maddesi uyarınca tebligat yapılmasına Lûtfi Ömerbaş, Sait Koçak, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin ve Muhittin Gürün'ün vekâletnamenin geçerli olduğu yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

2) Yukarıdaki bentte yazılı karar uyarınca usulüne uygun vekâletnamenin verilmesinden sonra : Lûtfi Ömerbaş, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Avni Givda, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel ve Muhittin Gürün'ün katılmalarıyla yapılan 4/-11/1969 günlü toplantıda :

Davacı 1184 sayılı Kanunun tümünün iptalini istemiş ve istem böylece Kanunun bütün maddelerinin Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesi niteliğinde bulunmuş olmasına karşın dâva dilekçesinde genel gerekçeyle yenilmiş ve her madde için ayrı gerekçe gösterilmemiş olduğundan, 44 sayılı Yasanın 26 ncı maddesinin ikinci fıkrasına aykırı düşen bu eksiklik tamamlanmak üzere altmış gün süre verilmesine ve anılan maddenin son fıkrası uyarınca davacıya tebligat yapılmasına, Lûtfi Ömerbaş ve Muhittin Gürün'ün (Kanunun tümünün iptalinin istenilmesi, her dâvaya bütün maddelerin Anayasa'ya aykırılığının öne sürüldüğü anlamına gelmez. Nitekim, bu dâvada da, söz konusu 1184 sayılı Kanunun esasları uyarınca akademi kurulmasının, ilke olarak, Anayasa'nın

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

dilekçede belli edilen kurallarına aykırı bulunduğu görüşüne dayanılmaktadır. Bu bakımdan incelemenin Kanunun burun maddeleri üzerinde yapılması zorunlu olmayıp dâvanın dayandırıldığı ilke bakımından sınırlandırılarak bu ilkeyi zedeleyen kuralların ele alınması yolu ile dâva sonuçlandırılabilir. Bundan dolayı her madde için ayrı bir gerekçe gösterilmesine zorunluluk yoktur) yolundaki karşıoyları ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

3) Yukarıdaki bentte yazılı karar gereğince davacı vekilinin verdiği açıklama dilekçesinin mahkemeye ulaşmasından sonra, Lûtfi Ömerbaş, Salim Başol, Feyzullah Uslu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Avni Givda, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, Recai Seçkin, Halit ZARBUN, Ziya Önel ve Muhittin Gürün'ün katılmaları ile yapılan 27/1/1970 günlü toplantıda : Davacının 4/11/1969 günlü karar gereğini süresi içinde yerine getirdiği ve dosyanın eksikliği kalmadığı anlaşıldığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

D- İNCELEMENİN ERTELENMESİNE VE İLGİLİLERİN DİNLENMESİNE İLİŞKİN KARARLAR :

1) Esasa ilişkin raporun düzenlenmesini izleyen, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katıldıkları 24/6/1971 günlü toplantıda : Konunun görüşülmesine başlanmadan önce Recai Seçkin'in incelemeyi bitiremediğini söylemesi üzerine Anayasa Mahkemesi içtüzüğü'nün 17 nci maddesinin son fıkrası uyarınca işin 12 Ekim 1971 Salı günü saat 10.00 a bırakılmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

2) Muhittin Tavlan, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Kani Vrana, Mustafa Karaoğlu, Muhittin Gürün, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katıldıkları 12/10/1971 günlü toplantıda davanın açılmasından sonra dâvanın dayanağı bulunan Anayasa'nın 120 nci maddesi 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değiştirilmiş olduğundan, işin raportörlükçe yeniden incelenip ek rapor düzenlenmesine, Muhittin Taylan, Avni Givda, Şahap Arıç, Recai Seçkin ve Mustafa Karaoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

3) Yukarıdaki bentte yazılı karar uyarınca ek rapor verildikten sonra 11/1/1972 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Kani Vrana, Mustafa Karaoğlu, Muhittin Gürün, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katıldıkları toplantıda :

a- Dâva açıldıktan sonra Anayasa'nın 120 nci maddesi ilkelerinde birtakım değişiklikler yer aldığından bu durum dahi gözönünde bulundurularak sözlü açıklamaları dinlenmek üzere davacı Üniversite Rektörlüğü'nün ve Millî Eğitim Bakanlığının 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 29. ve 30 uncu maddeleri uyarınca çağrılmalarına ve sözlü açıklamaların 9/3/1972 Perşembe günü saat 10.00 da dinlenmesine. Muhittin Taylan, Avni Givda, İhsan Ecemiş ve Recai Seçkin'in .davacı üniversite ile Bakanlığın, Şevket Müftügül'in ise davacının dinlenmelerine gerek bulunmadığı yolundaki karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

b- İstanbul, Ankara, Ege ve Hacettepe Üniversitelerinin dinlenmelerine yer olmadığına Şahap Arıç ve Muhittin Gürün'ün karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Davacı İstanbul Teknik Üniversitesi temsilcisi ile Millî Eğitim Bakanlığı adına gelen temsilcinin sözlü açıklamaları 9/3/1972 gününde dinlenmiştir.

E- ESASIN İNCELENMESİ :

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

Esasa ilişkin rapor ile ek rapor, sözlü açıklamalara ilişkin tutanak örnekleri, dâva konusu Yasa ile dayandırılan Anayasa kuralları ve bunlara ilişkin yasama belgeleri, dosyadaki öteki belgeler ve dâva ile ilgili öteki metinler incelendi; gereği görüşülüp düşünöldü :

1) Anayasa'nın hangi metninin incelenmeye esas alınacağı sorunu :

Dâvanın açılmasından sonra Anayasa'nın 120 nci maddesinde 20/-9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değışiklik yapılmıştır. Bu durum karşısında Anayasa'ya aykırılık sorununun çözümünde Anayasa'nın değışik metninin mi, yoksa değışiklikten Önceki metninin mi ölçü olarak kullanılacağına saptanması gerekmektedir. Anayasa koyucu Anayasa'nın herhangi bir kuralında değışiklik yapmayı uygun görmüş ise değışikliğin yürürlüğe girmesinden sonra yeni kuralın uygulanmasını istemiş demektir. Anayasa değışiklikleri kamu düzenini ilgilendiren değışiklik olduğu için, öze ilişkin Anayasa değışikliklerinin yürürlüğe girmesinden sonra karara bağlanacak dâvalarda uygulanmaları kuraldır, incelenen dâvada bu kural için bir ayırık durum kabulünü zorunlu kılan herhangi bir gerekçe yoktur. Demek ki bu dâvada Anayasa'ya aykırılık sorunu; Anayasa'nın 120 nci maddesinin yeni metnine göre çözülecektir.

2) Yasanın tümünün Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Davacı dâva konusu yasanın tümünün Anayasa'nın 120 nci maddesine aykırılığı nedeni ile öz yönünden iptalini istemektedir. Yasama çalışmalarında bir yasanın tümü için birtakım gerekçeler ileri süröldüğü gibi maddelerin her biri için özel birtakım gerekçeler dahi bildirilmektedir. Bundan dolayı Yasa kurallarının her biri, ayrı ayrı incelenmeksizin genel gerekçeye göre yasanın tümünün öz yönünden Anayasa'ya aykırı olup olmadığı, kural olarak, anlaşılabilir. Bu dâvada bu ilkedan ayrılmayı gerektiren herhangi bir neden yoktur. Şu duruma göre maddelerin herbirinin Anayasa'ya aykırı olup olmadığına incelenmesi gerekli bulunmuştur.

3) 1184 sayılı Yasanın I inci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Davacı, Anayasa'nın 120nci maddesinde üniversitelerin yönetim ve bilim özerkliği ile donatılmış birer kuruluş olduğunu, yönetim özerkliği uyarınca atama ve görevden çıkarma işlemlerinin ve üniversitelerin işleyişine ilişkin bütün işlemlerin, başka bir yer veya organ karışmaksızın, yalnızca üniversitelerce yapılması gerektiğini^ 1184 sayılı Yasa ile akademi adı altında üniversite görevi yapan ve yönetim özerkliğinden yoksun bulunan öğretim örgütlerinin kurulması istendiğini bildirerek sözü edilen yasanın tümünün ve bu arada birinci maddesinin iptalini istemiştir.

İleri sürölen bu savlara göre, ilk önce, Anayasa'nın değışik 120 nci maddesinde üniversitelerin yönetim ve bilim özerkliği ile donatılmış olup olmadığını, yönetim özerkliğinin atama ve görevden çıkarma işlemleriyle üniversitelerin işleyişine ilişkin öteki işlemlerin, başka bir yer veya organın iradesi karışmaksızın yalnız üniversitelerce yapılması yetkisini içerip içermediğini, daha sonra da, üniversite görevi yapan öğretim kurumundan ne anlaşıldığını ve 1184 sayılı Yasa ile kurulması öngörölen akademilerin üniversite görevi yapan birer örgüt olup olmadığını, incelemek ve varılacak sonuçları gözönünde tutarak Anayasa'ya aykırılık sorununu çözmek gerekli görölmüştür.

a) Anayasa'nın 120 nci maddesinin değışiklikten önceki metninde üniversitelerin yönetim ve bilim özerkliğine sahip buldukları yazılı iken yeni metinde yalnızca özerklikten söz edilmiş ise de bu özerkliğin dahî hem yönetsel hem bilimsel özerklik olduğu, ancak maddede gösterilen sınırlandırmalar altında uygulanacağı; üniversitelerin, Devletin, gözetim ve denetimi altında, kendilerince seçilen organları eliyle yönetileceği, üniversite organları ile öğretim üyeleri ve yardımcılarının (son fıkra hükümleri saklı kalmak üzere) üniversite dışındaki yerlerde görevlerinden

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

uzaklaştırılmayacakları kurallarından ve ayrıca özerklik sözcüğünün (bilimsel) gibi bir sözcükle kayıtlanmış olmamasından anlaşılmaktadır. Kaldı ki Üniversitenin kendisinin seçeceği organlar eliyle yönetilmesi ve organlarla öğretim üyeleri ve yardımcılarının üniversite dışındaki kişi veya yerlerce görevden uzaklaştırılmaması, yönetim özerkliğini oluşturan yetki ve durumlardır.

Anayasa değişikliğinin (Millet Meclisi Tutanak Dergisi - Cilt 17, Dönem 3, Toplantı 2 tutanağının sonuna ekli S. Sayısı 419) genel gerekçesinde de belirtildiği üzere, bu değiştirmelerle Anayasa'nın temel ilkelerinde herhangi bir değişiklik yapılması istenmiş değildir; teklif edildiği biçimde Meclislerce kabul edilmiş bulunan değişik 120 nci maddenin yorumunda bu durum önemle gözönünde tutulmalıdır. Çünkü, üniversitelerin yönetim özerkliği, 1961 Anayasa'sının kurduğu Devlet düzeninin temel ilkelerindedir.

Üniversitelerin yönetim özerkliğinden yoksun olduklarının kabulü durumunda, Anayasa'nın 120 nci maddesinin değiştirilmesi ile güdülen ereğe, daha açıkçası üniversite özerkliğinin yanlış anlaşılması veya kötüye kullanılması yüzünden öğretim ve öğrenimin özgürlük ve güvence içinde, çağdaş bilimin nesnel ölçülerine göre yürütülmesi ilkesinden sapmaları önlemek ereğine aykırı düşer; çünkü (Anayasa Mahkemesinin 26/3/1971 günlü 13790 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan 12/1/1971 günlü, 1969/31 - 1971/3 sayılı kararında da belirtildiği gibi) yönetim özerkliğinin yokluğu, üniversitenin bilimsel ve nesnel ölçülere göre öğretim yapmasını onu ister istemez siyasal güçlerin veya çevrelerinin etkisine açık tutup, eylemli olarak, engeller, başka deyimle, yönetim özerkliği bulunmayan yerde bilimsel özerklik dahi genellikle boş bir söz olur.

Şurası da gözden uzak tutulmamalıdır ki Anayasa'nın 120 nci maddesinin değişik metninde üniversitelerde "öğretim ve öğretimin, çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma plânı ilkelerine göre yürütülmesi" kurallarının yasa ile konulacağı öngörülerek üniversitelerdeki öğretim ve öğrenimin çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine aykırı bütün etkenlerin dışında tutulacağı ayrıca belirtilmiştir. Bu kural dahi, yönetim özerkliğinin bir zorunlulu olduğunu göstermektedir.

Bir kuruluşun yönetilmesi, ona yükletilmiş olan işleri görmek için gereği gibi işlemesinin sağlanması anlamına gelir. Düzenli bir işlemenin sağlanması ise, ilk önce, o örgütte çalışacakların atanması, gerektiğinde disiplin cezalarına çarptırılması ve görevden çıkarılmasıyla olur. Demekki yönetim yetkisi, özünde görevlileri atama, disiplin cezası verme ve görevden çıkarma yetkilerini içerir. Anayasa'nın değişik 120. maddesinin ikinci fıkrasındaki üniversitelerin Devletin gözetim ve denetimi altında kendilerince seçilen organlar eliyle yönetileceği kuralı, atama, disiplin ve görevden çıkarma işlemlerinin, başka organ veya yerin karışması söz konusu olmaksızın, ancak üniversitelerce yapılacağını anlatmaktadır. Kaldı ki az yukarıda da belirtildiği gibi Anayasa'nın değişik 120 nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki üniversite organları dışında herhangi bir yer veya organca öğretim üyelerinin veya yardımcılarının işten uzaklaştırılmıyacağı kuralı dahi bu görüşü ayrıca doğrulamaktadır.

Devletin gözetim ve denetim yetkisi yönetim özerkliği bulunan bir kuruluşun yönetim işlemlerine ve işlerine karışmasını haklı göstermez; çünkü yönetime üniversite dışındaki bir organ veya yerin karışması durumunda, bir yandan üniversitenin kendisince seçilen organlar eliyle yönetildiğinden artık söz edilemeyeceği gibi öte yandan Devlet gözetim ve denetiminin kabul edilmesiyle güdülen ereğin sınırları da aşılmış olur. Gerçekten, yönetim çalışmalarından, olan bir işlemin tamamlanmasına veya bir işin görülmesine üniversite dışında bir organın veya yerin karışması, o işlem veya işin ancak üniversite organlarından başka bir yerin yönetime ortak olması sonunda tamamlanması demektir. Yine Anayasa'nın 1971 değişikliği ile üniversitenin Devlet gözetim ve denetimi altına konulması, özerk birer kuruluş olan üniversitelerin, yalnızca bilimsel gereklere göre ve özgürlük ortamında öğretim ve araştırma yapmak olan amaçlarından sapmaları önleyerek bu ereklere varılmasını sağlamak düşüncesine dayanmaktadır; üniversite dışındaki bir

yerin yönetime katılması ise, belli bir ölçüde, herhangi bir siyasal gücün üniversite yönetimi üzerinde etkili olması sonucunu doğurup üniversitenin yalnızca bilimin nesnel gereklerine göre ve özgürlük içinde çalışmasını kısıtlar.

b) Bir yüksek öğretim kurumunun Anayasa'nın değişik 120 nci maddesi kapsamına giren üniversite niteliğinde bir örgüt sayılması için, (Anayasa Mahkemesinin yukarıda a bendinde anılan 12/1/1971 günlü kararında da belirtildiği gibi) o kurumun benimsediği öğretim yöntemi ve özellikle onu bitirenlere sağlanan haklar ve olanaklar bakımından üniversitelere eşit durumda olması gerekmektedir. Gerçekten, Anayasa Koyucunun üniversitelere yönetim ve bilim özerkliğini tanımak ve üniversitelerin kuruluşunu Devlet Tekeline almakla varılmasını istediği erek, toplumun kilit yerlerinde görev alan kişilerin herhangi bir siyasal çevrenin veya yarar topluluğunun etkisi altında kalmaksızın yalnızca çağdaş bilimin isterlerine uygun biçimde yetiştirilmiş bulunması, başka deyimle, toplumun kilit yerlerinde görev alarak ulusun alın yazısı üzerinde etkili işler veya işlemler yapabilecek kişilerin yansızlığı sağlanmış olmayan kurumlarda yetiştirilmesinin önlenmesidir; çünkü çağdaş batı uygarlığının ve Atatürk ilkelerinin gereği her işte ve işlemlerle yalnızca aklın ve musbet bilimin kılavuz olmasıdır; oysa yetiştikleri kurumlarda aklın ve musbet bilimin isterlerine uygun olarak düşünmeye ve davranmaya alıştırılmayıp belli siyasal çevrelerin veya yarar topluluklarının ereklerine göre yetiştirilmiş kimselerden toplumun yararlarına gerçekten uygun bir düşünüş ve davranış genellikle beklenilemez ve böyle kişilerin kilit yerlerde görev alması bir çok zararlara yol açabilir (Anılan karar, H/2 a, d, H/3 bölümleri). Demek ki toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştirmek üzere kurulmuş olup yetiştirdiği kişilere böyle önemli yerlerde görev alma yetkisi sağlayacak diplomalar veren yüksek öğretim kuruluşları üniversite adını taşımaları bile üniversite görevi yapan ve Anayasa'nın değişik 120 nci maddesinin az önce belirtilen konuluş ereklerine göre bu madde kapsamına girmesi gereken üniversite niteliğinde örgütler sayılmalıdır.

c) 1184 sayılı Yasanın kapsamına giren bir akademinin yukarıdaki (b) bendinde gösterilen ölçülere göre üniversite niteliğinde bir kuruluş olup olmadığının anlaşılması için onun izleyeceği öğretim yöntemi ile birlikte özellikle verdiği diplomalarla sağlayacağı hakların üniversitelerin verdikleri diplomalarla sağlanan haklara eşit olup olmadığının araştırılması zorunludur.

1184 sayılı Yasanın birinci ve ikinci maddeleri uyarınca bu yasa kapsamına giren akademiler, mühendis, mimar, yüksek mühendis ve yüksek mimar yetiştiren yüksek öğretim ve araştırma kurumlarıdır. Bu örgütler mühendislik ve mimarlık mesleklerinde ve bu mesleklerle ilgili konularda öğretim ve araştırma yapan makina, elektrik, inşaat, mimarlık ve benzeri bölümlerden, enstitü ve bilimsel kuruluşlardan oluşmaktadır. Demek ki akademiler mühendislik, mimarlık, yüksek mühendislik ve yüksek mimarlık öğretimi yaparak mühendis, mimar veya yüksek mühendis, yüksek mimar diplomaları veren ve bu alanlarda araştırmalar yapan birer öğretim ve araştırma kurumu buldukları için toplumsal açıdan yüksek mühendis ve mimarlık öğretimi yaparak yüksek mühendis ve mimar diplomaları veren İstanbul Teknik Üniversitesi gibi üniversite adı altında kurulmuş kurumların görevlerini yerine getirmektedirler; bu bakımdan üniversite niteliğinde birer kuruluş sayılmaları Anayasa'nın 120 nci maddesi ile gerçekleştirilmek istenilen ereğe uygundur. Bunların kuruluşlarında benimsenen ve Üniversiteler Yasasındaki kurulların doğrultusunda olarak kurulmuş bulunan bir takım kurullar dahi bu düşüncenin doğruluğunu ayrıca göstermektedir. Nitekim 1184 sayılı Yasanın 27. maddesinin beşinci fıkrasında (Bu maddede sözü geçen organlardan üniversite senatosu yerine akademi yönetim kurulu, fakülte profesörler kurulu yerine bölüm profesörler kurulu, fakülte dekanı yerine bölüm başkanı aynı görevleri yaparlar. Bu husus ile ilgili tahsisat ilgili bütçesine konur.) denildiği, altıncı fıkrasında akademilerin öğretim üye ve yardımcılarının özlük durumlarının 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile bu Yasaya eklenen veya bunu değiştiren kurallara bağlı olduğunun yazılı bulunduğu, yine 1184 sayılı Yasanın 3. - 7. maddelerinde bölümlerin organları düzenlenirken Üniversiteler Kanunundaki fakültelerin

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

organlarına benzer organlara, 8. - 11. maddelerinde üniversite organlarına benzer organlara ve 12. maddesinde Üniversitelerarası Kurula benzer bir kurula yer verildiği ve bu organ ve kuralların üniversitelerdeki benzerlerine tanınan yetkilere yakın yetkilerle donatıldığı görülmektedir.

Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki adları akademi dahi olsa, 1184 sayılı Yasa ile kurulmak istenilen yüksek öğretim kurumları anayasal açıdan üniversite niteliğinde bulunan birer örgüttür; kuruluşlarıyla işleyişleri de 120. maddedeki kurallara aykırı olamaz.

ç) 1184 sayılı Yasa uyarınca kurulan örgütlerin üniversite niteliğinde örgütler olduğu yukarıda (c) bendinde açıklanmış bulunduğu göre, böyle bir örgütün Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bulunması hiç bir zaman üniversite özerkliği ile bağdaştırılmaz; çünkü özerklik, az yukarıda bildirildiği gibi Devlet gözetimi ve denetimi altında olmakla birlikte bir üniversitede görev alacak öğretim üyeleriyle yardımcılarını o üniversitenin ataması ve işten çıkarılması yetkisini kapsamaktadır ve Anayasanın değişik 120. maddesi üniversiteleri genel idare örgütü dışında bırakmış olup herhangi bir bakanlığa ya da Bakanlar Kuruluna bağlılığını öngörmüş değildir. Buna göre maddedeki (Millî Eğitim Bakanlığına bağlı) deyiminin Anayasa'nın değişik 120. maddesine aykırılığı nedeniyle iptali gerekir.

İlkece üniversite niteliğinde birer kuruluş olarak benimsenen bu akademilerin Anayasanın değişik 120. maddesi uyarınca hem bilimsel hem yönetsel özerklikle donatılmış olmaları zorunludur. Bu konuda karara katılan hâkimler arasında bir görüş ayrılığı yoktur. Ancak maddedeki bilimsel sözünün iptali edilmesi gerekip gerekmeyeceği tartışma konusu olmuş ve (bilimsel) sözcüğünün iptali gerektiği sonucuna varılmıştır; çünkü maddede bu sözcük kaldıkça özel Yasanın bu kuruluşlara yalnızca bilimsel özerklik tanıyıp onları yönetim özerkliği ile donatmadığı, (bilimsel) sözcüğünün özerkliği sınırlayıcı bir anlama geldiği kolayca savunulabilecektir. Ve böylelikle Anayasaya aykırı bir uygulamanın gerçekleştirilmesi olanak içinde bulunacaktır. İptal kararında ileri sürülen gerekçeler göz önünde tutularak böyle bir uygulama önlenemeyecek, gerekçe ne olursa olsun, (bilimsel) sözcüğünün iptal dışı bırakılmış olmasına dayanılabilecektir.

Özetlemek gerekirse denilebilir ki (bilimsel) sözcüğü yönetsel özerkliği ortadan kaldıran bir sınırlandırma olarak yorumlanabilecek ve maddenin yazılışı böyle bir yoruma elverişli bulunacaktır; imdi bu sözcük dahi iptal edilmelidir.

Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, İhsan Ecemiş, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş ve Şevket Müftügil bu görüşe katılmamışlardır.

Maddenin öbür kurallarında Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmadığından bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

4- 1184 sayılı Yasanın 2 nci maddesinin Anayasaya aykırılığı sorunu :

Bu maddede akademilerin makina elektrik, inşaat, mimarlık ve benzeri bölümlerden, enstitü ve benzeri kuruluşlardan oluştuğu, bu örgütlerin kurulmasının, kaldırılmasının, değiştirilmesinin Millî Eğitim Bakanının onamı ile gerçekleşeceği kurala bağlanmıştır. Yukarıda 3 üncü bentde açıklandığı üzere akademiler üniversite niteliğinde birer örgüt bulduklarından, bunların bölümler enstitüler veya öteki bilimsel kurumları kurup kaldırmalarının kendi yönetimlerini ilgilendirmesi nedeni ile Millî Eğitim Bakanının onamına bağlı tutulması, üniversitelerin yönetim özerkliği ilkesi ile bağdaştırılmaz ve bundan ötürü Anayasanın değişik 120. maddesine aykırılık gösterir. Sonuç olarak maddenin ikinci cümlesinin iptali gerekir.

Maddenin 1 inci cümlesinde Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından, buna yönelen istemin reddi gereklidir.

5- 1184 sayılı Yasanın 7 nci maddesinin Anayasaya aykırılığı sorunu:

Bu maddenin birinci fıkrasında bölüm başkanının bölüm genel kurulunca seçileceği ve Millî Eğitim Bakanınca atanacağı, kurala bağlanmıştır. Üniversite niteliğindeki bir örgütün organlarından birisini görevlendirme işleminin Millî Eğitim Bakanlığının iradesi ile tamamlanması yönetime karışma niteliğinde bulunduğundan, Anayasanın değişik 120. maddesinin kendi kendini yönetme ilkesine aykırıdır, bundan dolayı fıkradaki (ve Millî Eğitim Bakanlığınca atanır.) kuralı iptal olunmalıdır.

Maddenin öbür kurallarında Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

6- 1184 sayılı Yasanın 11 inci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddenin birinci fıkrasında akademi başkanın aylıklı profesörler arasında seçileceği ve Millî Eğitim Bakanınca atanacağı kurala bağlanmıştır. Fıkradaki (ve Millî Eğitim Bakanınca atanır.) deyimini yukarıki bentte anılan nedenle Anayasa'nın değişik 120 nci maddesine aykırı olduğundan, bu deyimden iptali gerekir.

Maddenin ikinci fıkrasında başkanın görevleri gösterilmektedir. Bu fıkranın (c) bendinde akademi yönetim kurulunca uygun görülen kanun tekliflerini, tüzük ve yönetmeliklerle bu kurulca karara bağlanan biçimiyle bütçe, kadro, atama, yükseltme, izin, disiplin ve ödenekle ilgili konuları Millî Eğitim Bakanının onayına sunmak söz konusudur.

Anayasa'nın değişik 120 nci maddesi uyarınca üniversiteler veya bu nitelikteki yüksek öğretim örgütleri, kamu tüzel kişileridir. Anayasanın 113 üncü maddesi gereğince yönetmelik yapmak, kamu tüzel kişilerinin yetkileri içindedir. Kaldı ki yönetim özerkliği dahi nesnel nitelikte yönetim kuralları koymak yetkisini Anayasa ile belli sınırlar içinde, içerir. Bu tür kurallar koymanın bir yolu da yönetmelik düzenlemektir. Yine atama, yükseltme, izin ve disiplin işlerinde geçerli kararlar vermek dahi Anayasa'nın değişik 120 nci maddesindeki yönetim özerkliği ilkesine göre yalnızca bu örgütlerin görevi içindedir. Bu nedenlerle yönetmeliklerin, atama, yükseltme, izin ve disiplin işlemlerinin Millî Eğitim Bakanının onayına sunulması kuralı Anayasa'nın değişik 320 nci maddesine aykırı bulunmaktadır. Bundan başka bu bent metinde yasalara ilişkin öntasarıların, tüzük taslaklarının, bütçe öntaslaklarının, kadro alınmasına ilişkin önerilerin Millî Eğitim Bakanlığının onayı ile tamamlanacakmış gibi bir yazılış benimsenmiştir; oysa yasa öntaslaklarının Bakanlar Kurulundan geçtikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinin kabulü ile yasalaşması, tüzüklerin ise Danıştay'ın incelemesi, ve Bakanlar Kurulunun kabul etmesi ile yapıлып yürürlüğe konulması, bütçe ve kadroya ilişkin istemlerin dahî Bakanlar Kurulundan geçtikten sonra bütçe ve kadro yasalarının bağlı olduğu kurallar uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilmesi, Anayasa'nın değişik 64 üncü maddesi ile 91 inci ve sonraki maddeleri, 107 nci maddesi ve değişik 120 nci maddesinin yedinci fıkrası gereğidir. Her ne kadar yasa ve tüzük öntaslaklarının bütçe, kadro ve ödenekle ilgili istemlerin herhangi bir bakanlık aracılığı ile ilgili yerlere ulaştırılmasında Anayasa'ya aykırılık düşünülemez ise de bu bent metninde yalnızca ulaştırmadan değil, onaydan söz edilmekle Anayasa'ya aykırı bir durum yaratılmış bulunmaktadır.

11 inci maddenin (c) bendinde atamaya ilişkin bölümünde oybirliği ile sonuca varılmış ise de bendin tümünün iptali gerektiği görüşüne Şahap Arıç, İhsan Ecemiş ve Ziya Önel, katılmamışlardır.

Maddenin öteki kurallarında Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından, bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

7- 1184 sayılı Yasa'nın 12 nci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu madde Akademilerarası Kurulu düzenlemekte ve bunun görev ve yetkilerini belirlemektedir. Üniversite niteliğinde bulunan kurumların ortaklaşa çalışmalarını düzenleyecek olan böyle bir örgütün bu tür özerk kuruluşların yönetimlerine dışardan karışılmasını önleyecek biçimde kurulmuş bulunması, Anayasanın değişik 120 nci maddesi ile tanınan yönetim özerkliği ve bunun gereği olan kendi kendini yönetme ilkelerinin dosal bir sonucudur. Oysa maddenin birinci fıkrası uyarınca bu kurula Millî Eğitim Bakanı veya bakanın kurul üyeleri arasından seçeceği kimsenin başkanlık edeceği, kurul toplantılarına Millî Eğitim Bakanının teknik öğretimi yöneten müsteşarı ile Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı veya görevlendireceği bir üyenin doğal üye olarak katılacağı, maddenin ikinci fıkrasında kurulun gerek olağan, gerekse olağanüstü toplantılarını Millî Eğitim Bakanının çağrısı üzerine ve onun uygun göreceği yerde yapacağı ve üçüncü fıkrasının (c) bendinde ise, akademilerde ilk kez görev alacak öğretim üyeleri ve yardımcıları için Kurulun Millî Eğitim Bakanına önerilerde bulunacağı kuralları ver almıştır. Demek ki anılan kurallar, Anayasa'nın değişik 120 nci maddesine aykırı bulunduğundan, bunları kapsayan birinci fıkradaki (Bu Kurula Millî Eğitim Bakanı veya bakanın kurul üyeleri arasından seçeceği kimse başkanlık eder. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul toplantılarına Millî Eğitim Bakanının teknik öğretimi idare eden müsteşarı, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı veya görevlendireceği bir üye tabii üye olarak katılır.) ve ikinci fıkradaki (...Millî Eğitim Bakanının çağrısı ile uygun göreceği yerde) ve (Millî Eğitim Bakanı tarafından) deyimleri ile üçüncü fıkranın (c) bendindeki (ve Millî Eğitim Bakanına bu müesseselerde ilk olarak görev alacak öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında teklifler yapar.) kuralının iptallerine karar verilmelidir.

Maddenin öteki kurallarında Anayasa'ya aykırılık görülmediğinden, bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

8- 1184 sayılı Yasa'nın 20 nci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Bu maddede profesörlerle doçentlerin açık kadrolara Millî Eğitim Bakanlığınca atanacakları bildirilmektedir. Akademiler üniversite niteliğinde birer kuruluş sayıldıklarından, Millî Eğitim Bakanının bunların öğretim üyelerini atama yetkisi, Anayasa'nın değişik 120 nci maddesindeki yönetim özerkliği ve bunun sonucu olan kendi kendini yönetme ilkelerine aykırı bulunmaktadır. Maddenin yazılışı açısından bir bölümünün iptali ile Anayasaya uygun bir durum gerçekleşmiş olamayacağından maddenin tümünün iptali gerekmektedir.

9- 1184 sayılı Yasa'nın 21 inci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddede Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinde sözleşme ile görevlendirilecek yabancı profesör ve yabancı uzmanların bölüm profesörleri kurulunun önermesi ve akademi yönetim kurulunun kararı ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile atanacağı kurula bağlanmıştır. Milli Eğitim Bakanının bir profesör, veya uzmanı atama işlemine karışması, Anayasa'nın değişik 120 nci maddesindeki yönetim özerkliği ve bunun sonucu olan kendi kendini yönetme ilkelerine aykırı bulunduğundan, maddenin birinci cümlesindeki (ve Millî Eğitim Bakanının onamı) deyiminin iptali gerekmektedir.

Maddedeki öbür kurallarda Anayasa'ya aykırılık görülmediğinden, bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

10- 1184 sayılı Yasanın 23 ve 24 üncü maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

23 üncü maddenin ilk cümlesinde ne gibi durumlarda öğretim 20 görevlisi atabileceği ve bunların nitelikleri, ikinci cümlesinde ise atamanın Millî Eğitim Bakanınca yapılacağı, üçüncü

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

cümlesinde de görevlerine son verilmesinde atanmalarındaki yöntemin uygulanacağı 24 üncü maddesinde ise okutmanların görevleri ve atama yöntemleri gösterilmekte ve bunların atanmaları da Millî Eğitim Bakanlığına bırakılmaktadır. Öğretim görevlilerinin ve okutmanların atanmalarının Bakanlığa bırakılması Anayasa'nın değişik 120 nci maddesindeki yönetin özerkliği ve bunun sonucu olan kendi kendini yönetme ilkelerine aykırı bulunduğundan, her iki madde metnindeki (Millî Eğitim Bakanlığınca) deyimlerinin iptali ve maddelerin bunun dışında kalan kurallarında Anayasa'ya aykırılık görülmediğinden bunlara yönelen istemin reddi gereklidir.

11- 1184 sayılı Yasa'nın 28 inci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddenin ikinci fıkrasının son cümlesinde yeni açılmış ve açılacak bir akademide geçici olarak görevlendirilenlere her türlü alacaklarından ayrı olarak brüt aylıklarının % 50 sinden % 100 e değin verilecek ek ödeneklerin oranlarının Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenecek bir yönetmelikle belirtileceği kurala bağlanmıştır. Yukarıda, 6 ncı bentte açıklanan gerekçelerden ötürü, yönetmenlik düzenlemeye akademilerin kendileri yetkili olduklarından, maddedeki bu yetkiyi Milli Eğitim Bakanlığına veren (Millî Eğitim Bakanlığınca) deyiminin Anayasa'nın 113. ve değişik 120 nci maddelerine aykırılığı yüzünden, iptali gerekmektedir.

Bu maddenin öteki kurallarında Anayasa'ya aykırılık görülmediğinden, bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

12- 1184 sayılı Yasa'nın 34 üncü maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Akademilerin yönetim özerkliği ve bunun sonucu olarak kendi kendilerini yönetme yetkisiyle donatılmış birer kuruluş olmaları gerektiğinden ve kendi kendini yönetim yetkisi disiplin cezaları verme yetkisini dahi içerdiğinden, (Yukarıdaki 3/a bendi), Akademi Başkanlarına ve Bölüm Başkanlarına disiplin cezası verme yetkisini Milli Eğitim Bakanına tanıyan 34 üncü madde kuralı, Anayasa'nın değişik 120 inci maddesine aykırı düştüğü için bu maddenin iptaline karar verilmelidir.

13- 1184 sayılı Yasa'nın 36 ncı maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddede, Akademi öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevleri dolayısıyla veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan ötürü memurların yargılanmasına ilişkin Yasa gereğince ilk soruşturmanın Akademi Başkanının öğretim üyeleri arasından seçeceği bir veya üç soruşturmacı tarafından yapılacağı, başkanlar yönünden soruşturma yapacak kişileri Millî Eğitim Bakanının atayacağı ve bu konudaki fezlekenin Millî Eğitim Bakanınca Danıştay'a gönderileceği, yargılamanın gerekliliğine veya gereksizliğine Danıştay'ın ilgili dairesince karar verileceği, bu kararlara karşı ilgililerce veya Millî Eğitim Bakanınca ileri sürülecek itirazların Danıştay Genel Kurulunca incelenip karara bağlanacağı kuralları yer almıştır.

Millî Eğitim Bakanının başkanlar için yapılacak soruşturma ile görevli kimseleri ataması ve soruşturma sonunda fezlekeyi Danıştay'a göndermesi, özerklik ile donatılması gerekli Akademilerin yönetim işlerine karışma niteliğinde birer işlem bulunduğundan, Anayasa'nın değişik 120 inci maddesine aykındır. Bundan dolayı tartışma konusu maddenin (Başkanlar hakkında yapılacak soruşturma muhakkiklerini Millî Eğitim Bakanı tayin eder. Bu husustaki fezleke, Millî Eğitim Bakanı tarafından Danıştay'a gönderilir.) kuralının iptaline karar verilmelidir.

Maddenin son cümlesindeki Danıştay Dairesinin kararlarına karşı Millî Eğitim Bakanınca itiraz edilebilmesi kuralı özerk üniversite niteliğindeki örgütün işlerine karışma durumunu yaratan bir kural olmayıp Anayasa'nın değişik 120. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen Devletin gözetim ve denetim yetkisinin sınırlan içinde kalan bir nitelik göstermektedir ve bundan ötürü

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

Anayasa'ya aykırı değildir; çünkü itiraz üzerine yapılacak işlemde Bakanlığın iradesinin şu veya bu biçimde bir etkisi olmayacaktır.

Maddedeki öteki kurallarda da Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından, bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

14- 1184 sayılı Yasa'nın 44 üncü maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddenin ilk fıkrasının birinci cümlesinde, Akademiler öğretim kurulu üyelerinin bilimsel çalışmalar, araştırmalar ya da dersleri ile ilgili araçların seçilmesi ve sağlanması için yurt içinde ve dışında inceleme gezileri yapmak ile görevlendirilebilecekleri, bu işlemin bölüm Profesörler kurulu kararı, Akademi Yönetim Kurulunun önerisi ve Millî Eğitim Bakanının uygun bulması ile yapılacağı bildirilmektedir. Millî Eğitim Bakanının uygun bulma yetkisi Akademinin özerkliği ve bunun sonucu olarak kendi kendisini yönetmesi ilkeleri ile bağdaştırılmayacağından Anayasa'nın değişik 120 inci maddesine aykırı bulunmaktadır; bundan dolayı cümledeki (Teklifi ve Millî Eğitimi Bakanlığının) deyimini iptal edilmelidir.

Maddenin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yurt dışına gönderilecek öğretim üyelerine ödenecek gündeliklerin Akademi Yönetim Kurulunun önerisi üzerine Millî Eğitim Bakanlığınca belirtileceği ve maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde de akademi öğretim üyesi ve yardımcılarının Millî Eğitim Bakanınca başka akademilerde görevlendirilebileceği kurala bağlanmıştır. Millî Eğitim Bakanına tanınan bu yetkiler, akademilerin yönetim işlerine karışma niteliğinde bulduklarından Anayasa'nın değişik 120. maddesine aykırıdır ve bu yetkilere ilişkin kuralların iptali gerekir.

Maddenin öteki kurallarında Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından, bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

15- 1134 sayılı Yasanın 46. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddede akademi görevlilerine izin verme yetkisi düzenlenmiş ve bu arada akademi başkanlarına Millî Eğitim Bakanınca izin verilmesi öngörülmüştür. Oysa bir görevliye izin verme, yönetim özerkliği ile donatılmış olması gerekli bir örgütün yetkisine giren yönetim işlerindedir. Demek ki Milli Eğitim Bakanına tanınan başkanlara izin verme yetkisine ilişkin kural, Anayasa'nın değişik 120. maddesindeki yönetim özerkliği ve bunun sonucu olarak kendi kendini yönetme ilkelerine aykırıdır ve bu yüzden iptal edilmelidir. Maddenin öteki kurallarında Anayasa'ya aykırılık görülmediğinden, bunlara yönelen istem reddolunmalıdır.

16- 1184 sayılı Yasanın 50. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddede yeni açılacak olan ya da henüz gelişmemiş olan akademilerin yönetimlerinin, bakımsız çalışabilecek duruma gelinceye değin Millî Eğitim Bakanlığınca öteki Akademilerden birine verileceği, bu tür akademilerin bağımsız çalışmaya başlamalarının ise ancak her bölümünde en az üç profesörün bulunması, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurulun bu yönü kararlaştırılması ve bu kararın Millî Eğitim Bakanınca onanması sonucunda gerçekleşebileceği belirlenmektedir. Kurulmakla olan veya gelişmemiş bulunan bir akademinin yönetiminin Milli Eğitim Bakanlığınca başka bir akademiye verilmesi yetkisi, hem kurulmakta olan akademinin hem de kendisine görev verilen akademinin yönetim işlerine karışma niteliğini gösterdiğinden, Anayasa'nın değişik 120. maddesindeki yönetim özerkliği ve bunun sonucu olarak kendi kendini yönetme ilkelerine aykırı bulunduğu gibi Akademilerarası Kurulun bir akademinin bağımsız çalışabileceği yollu kararının Millî Eğitim Bakanlığınca onanması yetkisi dahi, hem başlı başına yönetime geçecek akademinin hem de Akademilerarası Kurulun işlerine ve yetkilerine karışma

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

niteliğini göstermekte ve bu bakımdan Anayasa'nın değişik 120. maddesindeki yönetim özerkliği ve bunun sonucu olan kendi kendini yönetme ilkelerine aykırı bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerden ötürü tartışma konusu 50. maddede Millî Eğitim Bakanlığına tanınan yetkilere ilişkin kuralların Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptallerine karar verilmelidir.

Maddenin öteki kurallarında Anayasa'ya aykırılık görülmediğinden, bunlara yönelen istem, reddolunmalıdır.

17- 1184 sayılı Yasanın 54. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu madde uyarınca, 1184 sayılı Yasanın yeniden düzenlenmesini öngördüğü tüzük ve yönetmeliklerle Akademilerarası Kurul kararlarının Millî Eğitim Bakanlığının incelemesinden ve onanımdan geçtikten sonra yürürlüğe girmesi zorunludur.

Yukarıda 6 sayılı bentte tartışma konusu edilen Yasanın 11. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu incelenirken belirtildiği gibi tüzüklerin yapılması Anayasa'nın 107. maddesi gereğince Danıştay ve Bakanlar Kumrunun yetkileri içine girdiğinden ve yönetmeliklerin yapılması dahi Anayasa'nın değişik 120. ve 113. maddeleri uyarınca akademilerin kendi yetkileri içinde bulunması gerektiğinden, bu maddede tüzük ve yönetmelikler konusunda Bakanlığa yetki tanınması, Anayasa'ya aykırıdır.

Akademiler arası Kurulun kararlarının Millî Eğitim Bakanlığının inceleme ve onanımdan sonra yürürlüğe girmesi de, Bakanlığın özerklikle donatılması gerekli akademilerin yönetim işlerine karışması niteliğini göstermesinden dolayı, yukarıda 7 sayılı bentte 1184 sayılı Yasanın 12. maddesi incelenirken belirtildiği üzere, Anayasa'nın değişik 120. maddesine aykırıdır.

Açıklanan gerekçelere göre maddenin tümü iptal edilmelidir.

18- 1184 sayılı Yasanın 3., 4., 5., 6, 8., 9, 10., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 22., 25. 26., 27., 29., 30., 31, 32., 33., 35., 37., 38, 39, 40, 41, 42, 43., 45,47.. 48, 49., 51, 52, 53, 55, 56. ve geçici 1., 2, 3, 4.. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13. maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Yukarıdaki bentlerde açıklanan gerekçelerle o bentlerde gösterilen kuralların iptali sonunda 1184 sayılı Yasa konusu Akademilerin kuruluş ve işleyişleri Anayasa'ya aykırı olmaktan çıkmış ve bu bendin başlığında sayılan maddelerdeki kurallar nitelikçe Anayasa'ya aykırı görülmemiş buldukları için, bunların iptaline yönelen istemin reddi gerekmiştir.

Ancak bunlardan aşağıda anılan maddeler kuralları üzerinde ayrıca açıklamada bulunmak gerekli görülmüştür :

Yasanın 10. maddesinde Akademi yönetim Kurullarının kuruluşları ile görevleri gösterilmiştir. Görevlere ilişkin ikinci fıkranın (a) bendinde kanun, tüzük, genel kurul önerileri ve yönetmelik kuralları ile (Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul) kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak karar ve tedbirleri almak görevi yer almıştır. Bu kurala göre Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul akademileri bağlayıcı nitelikte bir takım kararlar verecektir. Akademilerin Anayasa'nın değişik 120. maddesi kurallarına bağlı üniversite niteliğinde, başka deyimle özerk birer kuruluş olması ilkesi ile söz konusu bağlayıcı kararlara uyma yükümünün bağdaştırılması ilk bakışta olanaksız gibi görünmektedir. Ancak üniversitelere ya da üniversite niteliğindeki örgütlere tanınan yönetim ve bilim özerkliğiyle bunun sonucu olan kendi kendini yönetme yetkisinin ereği, yukarıda (3/a bendi) belirtildiği üzere, bu kuruluşların yalnızca bilimin nesnel ölçülerine ve kalkınma plânı ilkelerine göre öğretim ve araştırma yapmaları ve adam yetiştirmeleri olduğu, böyle bir çalışmanın ise akademilerin tümünde gerçekten uyumlu olarak ve

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

emeklerin ve akçalı kaynakların savrulup saçılmasına yol açmayacak bir çalışma düzeninin benimsenmesine bağlı bulunduğu gözönünde tutulunca, Yasanın 12. maddesindeki Akademilerarası Kurulu Anayasa'ya aykırı kılan kuralların iptalleri üzerine, herbiri özerk akademilerin temsilcilerinden oluşan bir kurul durumuna giren böyle bir organın bunları bağlayıcı kararlar vermesi, Anayasa'nın değişik 120. maddesindeki ilkelere aykırı bir durum yaratmaz; tam tersine bu ilkelerin konulması ile sürüülen ereğin gerçekleşmesi yolunda daha etkin bir tedbir olabilir. Şurası da belirtmelidir ki Akademilerarası Kurulca verilen bağlayıcı bir kararın hukuka ya da işin gereklerine aykırı bulunması durumunda herhangi bir akademinin dâva açarak bunu iptal ettirme yetkisi Anayasa'nın değişik 114. maddesinin birinci fıkrasındaki (İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır.) kuralı gereğince vardır ve bu konuda Danıştay Kanununun ilgili kuralları uygulama yeri bulur.

Yasanın 38.- 43. maddelerinde akademilerin akçalı işlerine ilişkin kurallar konulmuştur. Bunlardan 39. maddede akademilerin bütçesinin Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi içinde ayrı bir başlık altında gösterilmesi öngörülmüştür. Anayasa'nın değişik 120. maddesinin altıncı fıkrasında üniversitelerin bütçelerinin genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulacağı ve denetleneceği ilkesi benimsenmiştir. Buna göre bir akademi bütçesinin genel bütçesinin bir parçası olan bir Bakanlık bütçesi içinde ve ayrı bir başlık altında yer almasında Anayasa'ya aykırılık düşünülemez; yeter ki, ita amiri Akademi içinde bir görevli olsun, Yasanın 40. maddesinde akademilere döner sermaye verileceği belirlendikten sonra gerek bu maddede gerekse 41. maddede döner sermaye çalışmalarına katılacak kimselerin çalışma karşılıklarının ödenme biçiminin, döner sermayeye ilişkin öteki işlemlerin, elde edilecek kazançlar konusunda ne yapılacağı ve döner sermayenin saymanlık, alım, satım ve harcama yöntemlerinin Maliye ve Millî Eğitim Bakanlıklarınca birlikte düzenlenecek yönetmeliklere göre yürütüleceği kurala bağlanmıştır. Bu yönetmelikler bütçe konularını ilgilendirdikleri için yapılmalarına Maliye ve Millî Eğitim Bakanlıklarının katılmaları Anayasa'nın az önce alınan değişik 120. maddesinin altıncı fıkrası kuralı gereğidir ve bu bakımdan bu bakanlıkların yönetmelik çalışmalarına katılmalarında Anayasa'ya aykırılık yoktur. Ancak yönetim özerkliği ile donatılması gerekli birer tüzel kişi olan akademilerin dahi bu yönetmelik çalışmalarına katılmaları gerekli ise de bu eksiklik nedeni ile Anayasa'ya uygun bulunan kuralın iptali yönüne gidilmemiştir; çünkü iptal için Anayasa'ya aykırı bir kuralın var olması ana ilkedir.

Geçici maddelerde, eski kuruluşların yerine 1184 sayılı Yasanın öngördüğü biçimde kuruluşların geçmesi sırasında kamu işlerinin aksamadan yürütülmesini sağlayan bir takım kurallara yer verilmiştir. Sürekli nitelikte bulunan kamu işlerinin düzen değişikliği bile olsa aksamadan yürütülmesi Anayasa düzeninin dayandığı temel ilkelere bağlı olarak, bu ereği sağlayacak nitelikteki kurallarda Anayasa'ya aykırılık görülmemiştir.

Bu arada geçici 4. ve 5. maddeler ile biç tokun koşullar altında bir takım görevlilere profesörlük ve doçentlik sanları verilmekte ise de bu sanlar Yasanın yürürlüğe girdiği zaman öngördüğü biçimdeki akademiler açısından profesörlük ve doçentlik sanları olduğundan bunların verilmesinde Anayasa'ya aykırılık bulunmamıştır.

Geçici 6., 7, ve 8. maddelerde getirilen düzenlemeler dahi Yasanın yürürlüğe girdiği zamandaki akademileri erek edindiğinden bunlarda da Anayasa'ya aykırılık yoktur.

D- SONUÇ :

22/5/1969 günlü, 1184 sayılı Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Kanununun:

1- Birinci maddesinin birinci fıkrasındaki (Millî Eğitim Bakanlığına bağlı, bilimsel) deyiminin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, (Millî Eğitim Bakanlığına bağlı) deyiminde

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

oybirliğiyle, (Bilimsel) deyiminde Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, İhsan Ecemiş, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş ve Şevket Müftügil'in karşıoyları ile ve oyçokluğu ile; dâvanın maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

2- İkinci maddesinin son cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

3- Üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, sekizinci, dokuzuncu, onuncu, onüçüncü, ondördüncü, onbeşinci, onaltıncı, onyedinci, onsekizinci, ondokuzuncu, yirmiikinci, yirmibeşinci, yirmialtıncı, yirmiyedinci, yirmidokuzuncu, otuzuncu, otuzbirinci, otuzikinci, otuzüçüncü, otuzbeşinci, otuzyedinci, otuzsekininci, otuzdokuzuncu, kırkıncı, kırkbirinci, kırkikinikinci, kırküçüncü, kırkbeşinci, kırkyedinci, kırksekininci, kırkdokuzuncu, ellibirinci, ellikinci, elliiüçüncü, ellibeşinci, ellialtıncı ve geçici birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu, onbirinci, onikinci onüçüncü maddelerinin Anayasaya aykırı olmadığına ve dâvanın bu maddelere yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

4- Yedinci maddesinin birinci fıkrasındaki (ve Millî Eğitim Bakanınca atanır.) kuralının Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

5- Onbirinci maddesinin birinci fıkrasındaki (ve Millî Eğitim Bakanınca atanır.) kuralının ve (c) bendinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline atama kuralında oybirliğiyle, (c) bendinde bu bendin bir bölümünün iptali gerektiği görüşünde olan Şahap Arıç, İhsan Ecemiş ile Ziya Önel'in karşıoyları ile ve dâvanın maddedeki öteki kurallara yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

6- A) Onikinci maddesinin birinci fıkrasındaki (Bu kurula Millî Eğitim Bakanı veya bakanın kurul üyeleri arasından seçeceği kimse başkanlık eder. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul toplantılarına Millî Eğitim Bakanının Teknik Öğretimi idare eden müsteşarı, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı veya görevlendireceği bir üye tabii üye olarak katılır.) kuralının ve ikinci fıkrasındaki (..... Millî Eğitim Bakanının çağrısı ile uygun göreceği yerde) ve (Millî Eğitim Bakanı tarafından) deyimlerinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle;

B) (c) bendindeki (ve Millî Eğitim Bakanına bu müesseselerde ilk olarak görev alacak öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında teklifler yapar) kuralının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle;

C) Dâvanın maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

7- Yirminci maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle;

8- Yirmibirinci maddesindeki (ve Millî Eğitim Bakanlığının onamı) deyiminin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın bu maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

9- Yirmiüçüncü ve yirmidördüncü maddelerindeki (Millî Eğitim Bakanlığınca) deyimlerinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın bu maddelerin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

10- Yirmisekizinci maddesinin son fıkrasındaki (Millî Eğitim Bakanlığınca) deyiminin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın bu maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

11- Otuzdördüncü maddesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle;

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

12- Otuzaltıncı maddesindeki (Başkanlar hakkında yapılacak soruşturma muhakkiklerini Millî Eğitim Bakanı tayin eder. Bu husustaki fezleke, Millî Eğitim Bakanı tarafından Danıştaya gönderilir.) kuralının Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın bu maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

13- Kırkdördüncü maddesinin birinci fıkrasındaki (teklifi ve Millî Eğitim Bakanlığının) deyiminin ve gündelikler konusunda Millî Eğitim Bakanına verilen yetkiye ilişkin kural ile ikinci fıkrasında başka yerde görevlendirme konusunda Millî Eğitim Bakanına tanınan yetkiye ilişkin kuralın Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın bu maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

14- Kırkaltıncı maddesindeki başkanların izinlerinin Millî Eğitim Bakanlığınca verileceğine ilişkin kuralın Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın bu maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

15- Ellinci maddesindeki Millî Eğitim Bakanına tanınan yetkilere ilişkin kuralların Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline ve dâvanın bu maddenin öteki kurallarına yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;;

16- Ellidördüncü maddesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle;

4/5/1972 gününde karar verildi.

Başkan Muhittin Taylan	Başkanvekili Avni Givda	Üye Fazıl Uluocak	Üye Sait Koçak
Üye Nuri Ülgenalp	Üye Şahap Arıç	Üye İhsan Ecemiş	Üye Recai Seçkin
Üye Ahmet Akar	Üye Ziya Önel	Üye Kâni Vrana	Üye Muhittin Gürün
Üye Lütfi Ömerbaş	Üye Şevket Müftügil	Üye Ahmet H. Boyacıoğlu	

KARŞIOY YAZISI

1- 12/10/1971 gününde verilen geri bırakma karar :

Anayasanın 120. maddesine 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasanın getirdiği değişikliklerden dâva konusu ilgilendirmesi olasılığı bulunan yalnızca yeni metindeki "üniversitelerin Devletin gözetim ve denetimi altında olması" ilkesidir. Bu, uzun incelemeleri gerektirmiyen, niteliği açık, kapsamı belli bir kavram olmakla birlikte esasen Anayasa'nın değişik 120.. maddesinin beşinci fıkrası kuralına göre "üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri" kanunla düzenleneceğinden, böyle bir kanun da henüz çıkmamış olduğundan üzerinde bu gün için uzun uzadıya durulmasının ve konunun Raportörlükçe yeniden incelenmesinin yeri ve değişikliğin dâvanın hemen ele alınmasına engellik edecek yanı yoktur.

2- Sözlü açıklamaların dinlenmesi konusunda 11/1/1972 gününde verilen karar :

Dava dilekçesi, ek dilekçe ve Raportörlükçe düzenlenen ayrıntılı raporlar konuyu gereği gibi aydınlatmış gibi Anayasa'nın 120. maddesindeki dâvayı ilgilendirmesi olasılığı bulunan değişiklik, yukarıda belirtildiği üzere, yeni açıklamaları zorunlu kılacak bir nitelikte bulunmadığından davacının ve Millî Eğitim Bakanlığının sözlü açıklamalarının dinlenmesine karar verilmesi yerinde değildir.

3- Sonuç :

1969/52 esas sayılı işin incelenmesi sırasında verilen ve 1969 yılında açılmış önemli bir dâvanın büsbütün gecikmesine yol açmaktan başka sonucu olmayacağı belli bulunan 12/10/1971 ve 11/1/1972 günlü ara kararlarına yukarıda yazılı gerekçelerle karşıyım.

Başkanvekili

Avni Givda

KARŞIOY YAZISI

1. Dâvanın açılmasından sonra Anayasa'da yapılan değişikliğin nedeni ile Raportörlükçe yeniden inceleme yapılması, ek rapor alınması gerekip gerekmediği:

Anayasa'nın 120. maddesinin, dâvanın açılmasından sonra 20/9/1971 gününde değiştirilmiş olması nedeni ile Raportörlükçe yeniden incelenip ek rapor düzenlenmesine gerek bulunmadığı kanısındayım. Zira, evvelce Raportörlükçe esas yönünden inceleme yapılmış, rapor hazırlanmış, gereken hususlar tespit edilmiştir. Dâvanın dayanağı olan Anayasa'nın 120. maddesinin değiştirilmiş bulunması karşısında değişen hükümlere göre takdir hakkını kullanıp dâvanın halli Anayasa Mahkemesine aittir. Bu nedenle işin yeniden Raportörlükçe incelenmesi herhangi bir yarar sağlamayacak, işi geciktirecektir. Bu nedenlerle yeniden inceleme kararına karşıyım.

II. Esasa ilişkin karşıyım :

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

1184 sayılı Yasanın 11. maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Sözü geçen 11. maddenin ikinci fıkrasında Başkanın görevleri gösterilirken bu fıkranın (c) bendinde "Akademi Yönetim Kurulunca uygun görülen kanun tekliflerini tüzük ve yönetmeliklerle bu kurulca karara bağlanan biçimle bütçe, kadro, atama, yükseltme, izin, disiplin ve ödenekle ilgili konuları Millî Eğitim Bakanının onayına sunmak" Başkanın görevleri arasında olduğu gösterilmiştir.

Kararda çoğunlukça, bu konuya ilişkin olan gerekçelere dayanılarak iptal konusu (c) bendinde yer alan hususların Millî Eğitim Bakanının onayına sunulması özerklik ilkesini ihlâl edici, Anayasa'ya aykırı görülmüş ve bu bendin tümünün iptaline karar verilmiştir.

İptal konusu (c) bendindeki atama hükmü hariç diğer hükümlerin tamamının iptali görüşüne katılmıyorum. Zira :

Anayasa'nın değişik 120. maddesinde yer alan özerklik ilkesi, niteliği itibariyle, maddenin değişmeden önceki metnindeki anlamda bir özerklik değildir. Değişik 120. maddenin birinci fıkrasında "üniversite özerkliği bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır" denilmek suretiyle bu maddede gösterilen kayıt ve şartlara bağlı bir özerklik kastedilmiştir. İşte bu özerkliğin anlamını ve şümülünü 120. maddenin tümünde yer alan hükümler tayin etmektedir. Bu hükümlerden birisi "üniversiteler Devletin gözetimi ve denetimi altında kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir." İlkesidir. Yönetimdeki Devletin gözetim ve denetim hakkı, üniversitelerin yönetimine ait tasarrufların bizzat Devlet tarafından yapılmasını gerektirmediği kuşkusuzdur. Örneğin, Millî Eğitim Bakanına kanunla, görevden, çıkarma yetkisi tanımak yönetime ait bir tasarrufun bizzat kullanılması durumunu teşkil eder ve özerklik ilkesine aykırı düşer. Keza, iptal konusu kanunda yer alan atama tasarruflarının Millî Eğitim Bakanının onayına tabi tutulması durumunun, gözetim ve denetimin anlam ve şümülü dışında kaldığı da açıktır. Atama işleminin onaya tabi tutulması, üniversite niteliğindeki bu örgütün yapacağı seçimleri kabul etmemek yetkisini dahi verir. Bu ise Anayasa'nın üniversiteye açıkça tanıdığı seçme hakkının bertaraf eder ki atamaların onaya tabi tutulması özerklik ilkesine aykırı düşer.

Ancak, Devletin üniversite yönetimini gözetim ve denetim hakkı, yönetime ait tasarrufu bizzat Devletin yapması niteliğinde olmamak kaydı ile, üniversitelere tanınan yönetime ait görev ve yetkilerin neler olduğu ve bunların kullanma ve usul ve şekillerini kanunla göstermek yetkisini kanun koyucuya bahşeder. Bu sonuç, üniversitelerin yönetiminin Devletin gözetim ve denetimine tabi olduğu hakkındaki anayasal ilkenin bir sonucu olduğu gibi, Anayasa'nın 120. maddesinin besinci fıkrası hükmünün de gereğidir. Zira, sözü geçen beşinci fıkrada "üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların görev ve yetkileri ve üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu Kanunla düzenlenir." denilmek suretiyle bu yetki kanun koyucuya tanınmıştır. Bu fıkradaki yetkiler özerkliği sınırlayan hükümlerdendir. Kanun koyucu da bu yetkiye dayanarak iptal konusu (c) bendi hükümlerini koymuş ve üniversite niteliğindeki bu yüksek öğretim örgütünün görev ve yetkilerini bu bend içindeki hükümler şeklinde tespit etmiştir. Bu bend hükümlerinin tamamı Devletin üniversite yönetimine ait işleri bizzat yapması niteliğinde olmadığından (c) bendindeki bu hükümlerin tamamının özerklik ilkesine aykırı düşeceği kabul edilememek gerekir. Anayasa'nın 120. maddesi ile zaten kayıtlara tabi bir özerklik kabul edilmiştir. Bu kayıtlardan birisi de 120. maddenin beşinci fıkrasındaki kayıtlardır. Aksi görüşümün kabulü halinde, Devletin üniversitelerin yönetiminde haiz olduğu gözetim ve denetim hakkının kullanılmasına imkan bulunmayacaktır. Anayasa koyucunun ise Devlete uygulama olanağı bulunmayan bir gözetim ve denetim hakkı tanımış olacağı da düşünülemez.

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

Bu nedenlerle çoğunluğun iptal konusu (c) bendinin tamamının iptali kararına karşıyım.

Üye

Şahap Arıç

KARŞIOY YAZISI

1- İnceleme konusu 1. maddenin 1. fıkrasındaki (Bilimsel) kelimesi, bu kelime kanunda kaldıkça idarî özerkliğin tanınmadığı anlamına geleceği düşüncesiyle iptal edilmiştir.

Birkez, kuruluşun bilimsel özerkliğe sahip olması Anayasa gereği olduğuna göre kanunda bu kelimenin yer almış olmasında Anayasa ya aykırılık söz konusu olamaz ve kanunda idarî özerkliğin de ayrıca bir kelime ile belirtilmemesi, bir bakıma eksiklik sayılsa bile, Anayasaya uygun bir kelimenin iptaline sebep teşkil etmez.

Öte yandan idarî veya bilimsel özerkliğin tanınıp tanınmadığına bu kelimelerden çok, kanunun tüm hükümlerine bakarak hükmetmek gerekeceğine, bu kelimelerin kanunda ayrıca yer almamış olması idari özerklikle bağdaşmayan hükümlerin iptaline bir engel teşkil etmiyeceğine göre (Bilimsel) kelimesinin iptali gerekmez.

2- Kanunun 11. maddesinin (c) bendindeki yasa, tüzük, bütçe, kadro ve ödeneklere ilişkin hususların Millî Eğitim Bakanının onayına sunulacağına dair hükümde, Anayasa'nın 120. maddesinin tanıdığı yetki ve özerkliğe dokunan bir yön olmadığı gibi, burada sözü geçen onayın, bu konulardaki Anayasa ve ilgili kanunlar hükümleri ile çelişen, ve onları ortadan kaldırmaya yönelik bir niteliği de yoktur. Bir aracılık olarak ise Anayasa'nın 120. maddesinin tanıdığı Devlet gözetim ve denetimin sınırları içinde kalmaktadır.

Bu sebeplerle kararın bu yönlerle ilişkin bölümlerine karşıyım.

Üye

İhsan Ecemiş

KARŞIOY YAZISI

1184 sayılı Yasanın 11. maddesinin C bendi hükmüne ilişkin Sayın Şahap Arıç'ın karşıoy yazısındaki düşüncelere katılıyorum.

Üye

KARŞIOY YAZISI

1- Yukarıki kararın (E - esasın incelenmesi) bölümünün 2 işaretli bendinde yer olan ve Yasanın tümünün Anayasa'ya aykırı bulunduğuna ilişkin olan iddianın incelenmesinde uygulanacak usulü belirten görüş doğru değildir. Zira bu konu, kararın (Ç - ilk inceleme) bölümünün 2 işaretli bendinde tartışılan sorunun değişik biçimde tekrar edilmesinden ibaret olup bu husustaki düşüncelerimin gerekçesi ise sözü geçen bendin içinde yazılı bulunduğundan, burada tekrarı gereksiz bulunmuştur.

2- Anayasa Mahkemesinin Anayasa ile belli edilen görevlerinden birisi, dâva veya itiraz halinde Anayasa'ya aykırı hükümlerin iptaline karar verilmesinden ibarettir. Anayasa'ya uygun hükümlerin iptali konusunda Mahkememize her hangi bir görev ve yetki verilmiş değildir.

Halbuki yukarıki kararın (D - sonuç) bölümünün I işaretli bendi ile, 1184 sayılı Kanunun 1. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ve akademilerin niteliğini gösteren (Bilimsel) deyiminin iptaline karar verilmiş ve bu sonucun gerekçesi de kararın (E - esasın incelenmesi) bölümünün 3 işaretli bendinde ve özellikle bu bendin Ç fıkrasında gösterilmiştir. Gerekçeye göre (Bilimsel) deyiminin iptal nedenini, bu sözcüğün özerkliği sınırlayıcı bir anlama alınabileceği kuşkusunun teşkil ettiği görülmektedir.

Üniversitelerin, Anayasa'nın 120. maddesinin, 1488 sayılı Kanunla değiştirilmeden hem önceki ve hem de sonraki metnine göre (Bilimsel) ve (İdarî) özerkliğe sahip kamu kuruluşları olduğunda ve bu özerkliklerin, bu maddede belirtilen esaslar ve sınırlar içinde uygulanacağında şüphe yoktur.

Şu hale göre 1184 sayılı Kanunun 1. maddesinde yer alan (Bilimsel) özerklik deyimini, Anayasa'ya aykırılık şöyle dursun, aksine tamamen uygun bir hükmü getirdiğinden iptaline karar verilmesi mümkün değildir.

Bu deyim madde de yer almasının yönetim özerkliği ile üniversiteyi donatmadığı ve bu açıdan özerkliği sınırlayıcı bir anlam getirdiği görüşüne gelince:

Madde içinde (Yönetim özerkliği) deyiminin yer almamış olması, öne sürüldüğü gibi, bu konuda bir sınırlama sonucunu doğuramaz. Zira bu nitelikteki sınırlamalar ancak kanun içinde yer verilen hükümlerle yapılabilir. Esasen Anayasa'nın 120. maddesine göre üniversite özerkliği sınırsız değildir. Sınırları o madde içinde belirtilmiştir. Şayet 1184 sayılı Kanun, çeşitli maddelerindeki hükümleriyle Anayasa'nın 120. maddesindeki sınırların ötesinde bir takım sınırlamalar getirmişse ancak bunlar Anayasa'ya aykırı olur. Yoksa idari özerkliğin kanun içinde bir deyim olarak yer alması veya almaması önem taşımaz. Bu açıdan madde içinde sadece (Bilimsel Özerklik) deyimine yer verilmiş olması, kanunda başkaca sınırlama yoksa, Anayasa'nın 120. maddesindeki özerkliğe, bu arada idarî özerkliğe, bir sınır getirme sonucunu doğuramaz.

Bu nedenlerle Anayasa'ya uygunluğu pek açık olan (Bilimsel) deyiminin iptaline karar vermeye Anayasa Mahkemesi yetkili olmadığından kararın buna ilişkin bölümüne karşıyım.

Esas sayısı:1969/52
Karar sayısı:1972/21

Üye
Muhittin Gürün

Sayın Muhittin Gürün'ün yukarıda yazılı karşıoy yazısının ikinci kısmındaki görüşüne aynen katılıyorum.

Üye
Nuri Ülgenalp

KARŞIOY YAZISI

Dâva dilekçesinde; iptal nedenleri yeterli bir şekilde açıklanmış bulunduğundan, sözlü açıklamada ayrıca davacının tekrar dinlenmesine, bu dâvada, yer olmadığı düşüncesindeyim. Aksi yönde beliren çoğunluk görüşüne bu gerekçe ile katılıyorum.

Üye
Şevket Müftügil